

॥ १६ ॥ १७ ॥ शकृत्पुरीषं ॥ १८ ॥ असीदत अवसन्नमभूत् १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ शर्कराः स्थूलवालुकाः कर्षयतीति तथा विनिघ्नन् शर्कराभिरित्यर्थः ॥ २२ ॥ सागरक्षुभितोपमेक्षुभितसागरोपमे ॥ २३ ॥
 ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ धर्मान् पराङ्मुखस्यक्तशस्त्रः शरणागतोऽन्येन संयुक्तश्च न हंतव्य इत्यादीन् ॥ २७ ॥ धर्मसंस्थापनमेवाह यथापरमिति यथायोगंतुल्ययोर्योगस्यानतिक्रमणं यथायेन प्रकारेण अप-
 ततः प्रहृष्टांतां सेनामभिवीक्ष्याथ पांडवाः ॥ वभूवुर्हृष्टमनसो वासुदेवश्च वीर्यवान् ॥ १६ ॥ ततो हर्षं समागम्य वासुदेवधनं जयौ ॥ दध्मतुः पुरुषव्याघ्रौ दिव्यौ शं-
 खौ रथे स्थितौ ॥ १७ ॥ पांचजन्यस्य निर्घोषं देवदत्तस्य चोभयोः ॥ श्रुत्वा तु निनदं योधाः शकृन्मूत्रं प्रसुस्रुवुः ॥ १८ ॥ यथा सिंहस्य नदतः स्वनं श्रुत्वेतरे मृगाः ॥ त्र-
 सेयुर्निनदं श्रुत्वा तथा सीदत इदं ॥ १९ ॥ उदतिष्ठद्रजोभौ मंन प्राज्ञायत किंचन ॥ अस्तंगत इवादित्ये सैन्येन सह सावृते ॥ २० ॥ ववर्षत त्रपर्जन्यो मांसशोणित-
 वृष्टिमान् ॥ दिक्षु सर्वाणि सैन्यानि तदद्भुतमिवाभवत् ॥ २१ ॥ वायुस्ततः प्रादुरभून्नीचैः शर्करकर्षणः ॥ विनिघ्नंस्तान्यनीकानि शतशोथसहस्रशः ॥ २२ ॥ उभे-
 सैन्ये च राजेंद्रयुद्धाय मुदिते भृशं ॥ कुरुक्षेत्रे स्थिते यत्ते सागरक्षुभितोपमे ॥ २३ ॥ तयोस्तु सेनयोरासीदद्भुतः स तु संगमः ॥ युगांते समनुप्राप्ते द्वयोः सागरयोरिव
 ॥ २४ ॥ शून्यासीत् पृथिवी सर्वा वृद्धवालावशेषिता ॥ निरश्वपुरुषे वासीद्रथकुंजरवर्जिता ॥ २५ ॥ तेन सेनासमूहेन समानीतेन कौरवैः ॥ ततस्ते समयंचक्रुः कुरुपां-
 डवसोमकाः ॥ २६ ॥ धर्मान्संस्थापयामासुर्युद्धानां भरतर्षभ ॥ निवृत्ते विहिते युद्धे स्यात्प्रीतिर्नः परस्परं ॥ २७ ॥ यथापरं यथायोगं न च स्यात्कस्यचित्पुनः ॥ वा-
 चायुद्धप्रवृत्तानां वाचैव प्रतियोधनं ॥ निष्क्रांताः पृतनामध्यान्न हंतव्याः कदाचन ॥ २८ ॥ रथीचरथिनायोध्योगजेन गजधूर्गतः ॥ अश्वेनाश्वीपदातिश्च पादातेनै-
 व भारत ॥ २९ ॥ यथायोगं यथाकामं यथोत्साहं यथाबलं ॥ समाभाष्य प्रहर्तव्यं न विश्वस्तेन विद्वले ॥ ३० ॥ एकेन सह संयुक्तः प्रपन्नो विमुखस्तथा ॥ क्षीणशस्त्रो विव-
 र्माच न हंतव्यः कदाचन ॥ ३१ ॥ न सूतेषु न धुर्येषु न च शस्त्रोपनायिषु ॥ न भेरीशंखवादेषु प्रहर्तव्यं कथंचन ॥ ३२ ॥ एव ते समयं कृत्वा कुरुपांडवसोमकाः ॥ विस्मयं परमं
 जग्मुः प्रेक्षमाणाः परस्परं ॥ ३३ ॥ निर्विश्वचमहात्मानस्ततस्ते पुरुषर्षभाः ॥ हृष्टरूपाः सुमनसो वभूवुः सहसैनिकाः ॥ ३४ ॥ इति श्रीमहाभारते भीष्मपर्वणि जंबूखंड-
 विनिर्माणप० सैन्यशिक्षणे प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ७३ ॥ वैशंपायन उवाच ततः पूर्वापरे सैन्ये समीक्ष्य भगवानृषिः ॥ सर्ववेदविदां श्रेष्ठो व्यासः सत्यवतीसुतः
 ॥ १ ॥ भविष्यतिरणे घोरे भरतानां पितामहः ॥ प्रत्यक्षदर्शी भगवान्भूतभव्यभविष्यवित् ॥ २ ॥

॥ २८ ॥ गजधूर्गतः गजस्कंधगतः ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ इति भीष्मपर्वणि नैलकंठे भारतभावदीपे प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ तत इति ॥ १ ॥ भविष्यति भाविनि ॥ २ ॥